

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینت امور علمی

پرسی قاعده المشقة تجلب التیسیر و تطبیقات آن دراحكام معاملات

(رساله ماستری)

محصله: عاطفه "انصاری"

استاد رهنما: دوکتور محمد یونس "ابراهیمی"

سال: 1402 هـ. ش – 1445 هـ. ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

بررسی قاعدۀ المشقة تجلب التيسير وتطبيقات آن دراحكام معاملات (رساله ماستری)

محصله: عاطفه "انصاری"

استاد رهنما: دوکتور محمد یونس "ابراهیمی"

سال: 1402 هـ. ش – 1445 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترمه عاطفه بنت شمس الدین ID: SH-MSF-99-770 محصله دوره هشم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: بررسی قاعده المشقة تجلب التيسير و تطبيقات آن در احکام معاملات به روز پنجشنبه تاریخ ۱۴۰۲/۱۳/۲۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۲ (نمره به عدد) نود و دو (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نجیب الله صالح	عضو هیات	
۲	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۳	دکتور محمد یونس ابراهیمی	استاد رهنا و رئیس جلسه	

معاون علمی

امر بورد ماستری

چکیده

فقه اسلامی با توجه به نیازهای معاملاتی انسان ها جهت ادامه زندگی، قاعده المشقت تجلب التیسیر را پدیده آورده است. چنین عمل بخاطر دفع مشقت و جلب منفعت وضع شده است، تا مشکلات فرا راه معاملاتی انسان ها را دفع نماید.

درخصوص موضوع این تحقیق آثار زیادی در قالب کُتب، پایان نامه، و مقاله نگاشته شده است، اما تحقیقی که به زبان فارسی - دری باشد به ندرت مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

گردآوری مطالب این تحقیق از طریق مراجعه به منابع مکتوب، از شیوه ای کتاب خانه ای گردآوری گردیده و محتوای آن با روش توصیفی - تحلیلی و تطبیقی تدوین گردیده است.

این تحقیق به هدف دستیابی به آسانی و زدودن مشکلات انسان ها در معاملات قاعده المشقت تجلب التیسیر را مورد بحث و تحقیق قرار داد.

برآیند مطالعات این تحقیق حاکی از آن دارد که دین در همه امور مادی و معنوی راه کارهای را جهت سهولت برای رفع حرج و جلب منفعت پیروانش در نظر گرفته است که قاعده مذکور بازتاب خوبی برای مسایل مستحدثه جهت دور کردن مشقت و جلب منفعت است.

این تحقیق درسه فصل سازماندهی یافته است. فصل اول (کلیات) درسه مبحث ترتیب شده است. مبحث اول تعاریف مصطلحات، مبحث دوم ادله و فروع قاعده المشقه تجلب التیسیر و مبحث سوم انواع، اسباب و ضوابط تیسیر. فصل دوم، تطبیقات قاعده المشقه تجلب التیسیر در ارکان و شروط عقد که در دو مبحث تنظیم شده است. مبحث اول تطبیقات قاعده المشقه تجلب التیسیر در ارکان عقد و مبحث دوم تطبیقات قاعده المشقه تجلب در شروط عقد. فصل سوم، تطبیقات قاعده المشقه تجلب التیسیر در بعضی از عقودیکه بنابر رفع حرج مشروع گردیده اند درده مبحث اختصاص یافته است. مبحث اول در بیان رهن، مبحث دوم در بیع سلم، مبحث سوم در بیان کفالت، مبحث چهارم در بیان وکالت، مبحث پنجم در بیان اقاله، مبحث ششم در بیان اجاره، مبحث هفتم در بیان مضارب، مبحث هشتم در بیان عاریت، مبحث نهم در بیان قرض و مبحث دهم در بیان شفعه.

کلید واژه ها:

مشقت، تسیر، معامله، حکم، فقه.

فهرست عناوین

Error! Bookmark not defined.	إهداء
Error! Bookmark not defined.	سپاس نامه
5	چکیده
Error! Bookmark not defined.	مقدمه
Error! Bookmark not defined.	تبيين مسئله:
Error! Bookmark not defined.	اهمیت موضوع:
Error! Bookmark not defined.	اهداف تحقيق:
Error! Bookmark not defined.	سوالات اصلی و فرعی تحقيق
Error! Bookmark not defined.	پیشینه تحقيق:
Error! Bookmark not defined.	روش تحقيق:
Error! Bookmark not defined.	سازمان دهی تحقيق:

فصل اول

کلیات تحقيق

Error! Bookmark not defined.	مبحث اول: تعاریف مصطلحات
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: تعريف قاعده
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: تعريف مشتق
Error! Bookmark not defined.	مطلب سوم: تعريف تيسير
Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: اهمیت قاعده فقهی
Error! Bookmark not defined.	..	مبحث دوم: ادله و فروع قاعده المشقه تجلب التيسير
Error! Bookmark not defined.	مطلب اول: دليل نقلی و عقلی
Error! Bookmark not defined.	مطلب دوم: فروع قاعده المشقه تجلب التيسير

مبحث سوم: اقسام و شروط مشقت Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: مشقت معتاد یا مالوف Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مشقت غیر معتاد یا غیر مالوف Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: شروط مشقت Error! Bookmark not defined.

مبحث چهارم: انواع، اسباب و ضوابط تیسیر Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: انواع تیسیر Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: اسباب تیسیر Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: ضوابط تیسیر Error! Bookmark not defined.

فصل دوم

تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در ارکان و شروط عقد

مبحث اول: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در ارکان عقد Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تعاریف اصطلاحات Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در ارکان عقد Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در ارکان عقد Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در شروط عقد Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: اعتبار واتحاد مجلس Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: زمان اعتبار ایجاب و قبول Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: ثبوت خیرات جهت دفع ضرر Error! Bookmark not defined.

ب: خیار شرط Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: نقصان و خلل در اهلیت و تائران بر عقد Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: اجبار بر عقد و اثر فقهی آن Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در شروط عقد Error! Bookmark not defined.

فصل سوم

تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بعضى از عقوديكه بناير رفع حرج مشروع
گرديده اند

مبحث اول: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بيان رهن. **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعريف رهن **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: حكم ودليل مشروعيت عقد رهن **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در عقد رهن. **Error! Bookmark not defined.**

مبحث دوم: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بيان بيع سلم **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعاريف اصطلاحات **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: بيع سلم نزد فقهاء **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: مشروعيت بيع سلم **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: ارکان بيع سلم **Error! Bookmark not defined.**

مطلب پنجم: تطبيق قاعده المشقة تجلب التيسير در بيع سلم. **Error! Bookmark not defined.**

مبحث سوم: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بيان كفالت. **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعريف كفالت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: دليل مشروعيت كفالت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: تطبيق قاعده المشقة تجلب التيسير در باب كفالت. **Error! Bookmark not defined.**

مبحث چهارم: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بيان وكالت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعريف وكالت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: تعريف وكالت نزد فقهاء **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: دليل مشروعيت وكالت **Error! Bookmark not defined.**

مطلب چهارم: تطبيق قاعده المشقة تجلب التيسير در باب وكالت **Error! Bookmark not defined.**

مبحث پنجم: تطبيقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بيان اقاله. **Error! Bookmark not defined.**

مطلب اول: تعريف اقاله **Error! Bookmark not defined.**

مطلب دوم: مشروعيت اقاله **Error! Bookmark not defined.**

مطلب سوم: ارکان اقاله نزد فقهاء
Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: حکمت مشروعیت اقاله
Error! Bookmark not defined.
مطلب پنجم: تطبیق قاعده اقاله
Error! Bookmark not defined.
مبحث ششم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان اجاره.
Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: تعریف اجاره
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم- حکم اجاره
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: أدلة مشروعیت عقد اجاره
Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: تطبیق قاعده در اجاره
Error! Bookmark not defined.
مبحث هفتم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان مضاربت
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تعریف مضاربت
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: دلیل مشروعیت مضاربت
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: تطبیق قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان مضاربت
Error! Bookmark not defined.
مبحث هشتم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان عاریت
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تعریف عاریت
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: حکم و أدلة مشروعیت عاریت
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: تطبیق قاعده در عاریت
Error! Bookmark not defined.
مبحث نهم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان قرض.
Error! Bookmark not defined.
مطلب اول: تعریف قرض
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: حکم و دلیل مشروعیت قرض
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در باب قرض.
Error! Bookmark not defined.
مبحث دهم: تطبیقات قاعده المشقة تجلب التيسير در بیان شفع.
Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تعریف شفع
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: تعریف شفعه نزد فقهاء
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: دلیل مشروعیت شفع
Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined.	مطلب چهارم: تطبیق قاعده در شفعه
11	نتیجه گیری
14	پیشنهادات:
Error! Bookmark not defined.	1- فهرست آیات
Error! Bookmark not defined.	2- فهرست احادیث نبوی
Error! Bookmark not defined.	۳- فهرست اعلام
15	منابع و مأخذ

نتیجه گیری

یافته های این تحقیق نشان می دهد که دامنه مباحث فقهی همانطور که در گذشته ها پاسخگو به نیازهای مردم بود امروزه نیز پاسخگو به مسایل مستحدثه روزاست.

این تحقیق - قاعده المشقة التجلب التیسیر- را مورد بررسی علمی قرارداد که نتایج ذیل از آن بدست آمد:

1- آنچه در فصل اول به عنوان مقدمه و ورود به مباحث اصلی صورت گرفت؛ روی تعاریف مصطلحات کلیدی تحقیق از قبیل: قاعده، ضابطه، مشقت، تیسیر، انواع و اسباب آن دو و دلایل مشروعیت قاعده المشقة تجلب التیسیر بود، که با بررسی مصطلحات فوق الذکر به بحث اصلی نزدیک شد.

2- موضوع بحث در فصل دوم ارکان و شروط عقد بود. رکن مربوط به ذات و ماهیت شیء است و شرط مربوط به بیرون آن شیء. به عبارتی؛ شرط وابسته به رکن است اما رکن وابسته به شرط نیست. ارکان عقد از دید احناف ایجاب و قبول، اما از دید جمهور (مالکی، شافعی حنبلی) عاقد، معقود علیه و صیغه است، که با کتابت، با ارسال سفیر، با اشاره، و با وسایل الکترونیکی منعقد می گردد شروط عقد اعتبار و اتحاد مجلس: با کتابت، با ارسال سفیر و با وسایل الکترونیکی مطالب و موضوعات در این فصل بشکل تطبیقات مورد بررسی قرار گرفته است.

۳- فصل سوم موضوع تطبیق قاعده المشقة تجلب التیسیر را در خصوص موارد ذیل «رهن، بیع سلم، کفالت، وکالت، اقاله، اجاره، مضاربت، عاریت، قرض و شفع) را مورد بحث و بررسی قرار داد.

۱- عقد رهن عبارت از عقدی است که شریعت اسلام آن را جواز داده است. این عقد توسط آیات قرآن کریم، احادیث نبوی، اجماع امت و قیاس ثابت گردیده و از جمله عقود است که قابلیت تطبیق را با قاعده بزرگ فقهی المشقة تجلب التیسیر دارا می باشد. با تطبیق قاعده مزبور میتوانیم به سهولت ها دست یافته و از مشقت ها بدور بمانیم.

۲- سلم به معنای پیش فروش، پیش خرید، و پیش پرداخت گفته شده است. فقهای مذاهب اربعه اتفاق نظر بر این دارند؛ با انجام دادن رکن بیع سلم که همانا ایجاب و قبول است، معامله منعقد می گردد، که این معامله توسط قرآن، سنت و اجماع امت، مشروع گردیده است. تحقیق هذا نشان دهنده آن است که بیع سلم با قاعده کبرای فقهی المشقة تجلب التیسیر قابل تطبیق بوده و در نتیجه پی می بریم که بیع سلم بهترین تمویل کننده بخش اقتصادی و تهیه مصارف زنده گی انسان ها می باشد که توسط انجام این معامله مردم از مشقت فقر نجات پیدا می کنند.

3- کفالت از جمله اموراتی است که از زمان رسول خدا صلی الله علیه وسلم تا ایندم مردم به آن عمل می کنند. دلیل شرعی کفالت قرآن کریم و سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم و اجماع امت بوده

و هیچ یک از علمای کرام از آن منکر نشده اند. مسلمانان از زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم تا ایندم کفالت یکدیگر را به عهده می گیرند، معامله کفالت نیز از جمله اموراتی است که با قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير قابل تطبیق بوده و در نتیجه دانسته می شود که توسط انجام کفالت مردم می تواند نیاز و ضرورت خود را مرفوع نمایند.

4- وکالت یکی از نیازهای مبرم مردم جامعه است. اسلام عزیز آن را جایز دانسته و جواز آن توسط قرآن کریم و سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم ثابت شده است، که در ضمن مشروع بودن آن در شریعت، وکالت با قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير قابل تطبیق می باشد که هدف از مشروعیت قواعد فقهی نیز دست یابی مردم به سهولت و آسانی می باشد که از لابلای بحث به این نتیجه می رسم همه انسان ها قادر به انجام کارهای خود نیستند و از عهده بعضی امور خویش برآیند و نیاز دارند برای انجام کار خویش کسی را به جای خود قرار دهند تا کار او را به نیابت از او انجام دهد که این خود بهترین سهولت می باشد.

5- اقاله که به معنای رفع و یا فسخ می باشد از جمله خوبی های دین مقدس اسلام و نماد تسامح و تعاون در بین افراد جامعه می باشد. اقاله تاثیر بسزای اقتصادی و اجتماعی دارد که شریعت اسلامی عمل به آن را مشروع گردانیده که مشروعیت آن توسط قرآن کریم سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم و اجماع امت ثابت گردیده است. تحقیق حاضر تطبیق اقاله بر قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير صورت گرفته و در نتیجه دانسته می شود که با انجام اقاله می توان از ضرر و زیان در معامله جلوگیری نمود.

6- اجاره نیز از عقود معاوضاتی بوده که از گذشته های دور تا ایندم جریان دارد. مشروعیت آن توسط قرآن کریم سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم و اجماع امت ثابت شده است و مردم بدان عمل می کنند. در ضمن اینکه مشروع بودن این قاعده قابلیت تطبیق با قواعد فقهی از جمله قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير را نیز دارد و از بررسی تحقیق هذا به یکی از جنبه های تیسیر آن دست یافتیم، ضمن اینکه این معامله مشروع گردیده یکی از جنبه های تیسیر و آسانی آن این است که در زمین و دیگر اشیاء مال بدون اینکه از ملکیت و تصرف انسان خارج گردد تا مدتی معین می توان از آن نفع حاصل کرد.

7- عاریت یکی از اعمال نیکویی است که دین مقدس اسلام آن را مورد تشویق و ترغیب قرار داده است و ثابت شده توسط قرآن کریم، سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم اجماع امت می باشد و مطابقت با قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير را دارد و تحقیق فوق بیان گراین است که عاریت بهترین وسیله ابرای تعاون و همکاری می باشد.

8- حکم شرعی مضاربت با اجماع علمای کرام جایز است و مشروعیت این حکم توسط قرآن کریم سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم اجماع امت ثابت شده است حتی قبل از ظهور اسلام نیز مردم برای

منفعت این معامله را انجام می‌دادند، چنانچه که داستان تجارت حضرت بی بی خدیجه برای ما آشکار است. در ضمن مشروع بودن این حکم خواستیم از سهولت و آسانی های آن نیز بهره مند شده و این حکم را بالای قاعده فقهی المشقة تجلب التيسير تطبیق بدهیم که این حکم نیز قابل تطبیق بوده و نتیجه به دست آمده از معلومات فوق ماره آگاه می‌سازد که، یک: تجارتي که در آن زیان و ربا نباشد ضمن مشروع بودن حرج را از فراه راه انسان دور می‌سازد. دو: از داستان تجارت حضرت بی بی خدیجه چنین نتیجه گرفته می‌شود که شارع مقدس حکم مضاربت مخصوص یک جنس و یا یک گروهی نگردانیده است، بلکه هر فرد می‌تواند از سهولت ها و تخفیف های شریعت استفاده نموده و خود را از مشقت اقتصادی نجات دهد.

۹- قرض وسیله ای است که قرض دهنده بوسیله ای آن خود را به خداوند متعال نزدیک نموده و تقرب می‌جوید چون دست گیری یک فقیر در حالت تنگنا و مضایقه به وسیله ای قرض دادن موجب شفقت و مهر ورزیدن میشود، حکم وام یا قرض در شریعت جواز دارد و توسط قرآن کریم سنت رسول خدا صلی الله علیه و سلم ثابت شده است. و چنانچه که هدف از قرض دادن نجات یافتن قرض گیرنده رهایی از مشقت فقر است پس قاعده المشقة تجلب التيسير درین باب نیز قابل تطبیق بوده و در نتیجه در می‌یابیم که قرض دادن به یک شخصی که در تنگنا قرار گرفته است موجب آسانی و گشایش گره ها از کار هایش می‌شود که این خود موجب سعادت به قرض گیرنده و قرض دهنده می‌شود.

10- شفعه به دلیل سنت حضرت پیامبر صلی الله علیه و سلم ثابت شده است و علمای کرام نیز برای شرعی بودن آن اتفاق نظر دارند و چون هدف از مشروعیت شفعه نجات یابی از ضرر و زیان است این حکم قابل تطبیق بوده با قاعده المشقة تجلب التيسير.

و نتیجه به دست آمده ازین مبحث این است که شفعه یک عمل شرعی بوده و دور کننده خصومت و و دشمنی از راه مردم است

پشنهادات:

در قسمت تدوین پایان نامه ها موضوعات ذیل برای محصلین پشنهاد می گردد:

- 1- بررسی و تطبیقات معاملات؛ جعله، عرایا، وفا و غیره در قاعده المشقة تجلب والتیسیر.
- 2- تطبیقات قاعده المشقة تجلب والتیسیر در جنایات.
- 3- بررسی و تطبیقات معاملات در فروع قاعده المشقة تجلب التیسیر.

منايع وماخذ.

- ١- احمد، ابن فارس، بن فارس بن زكريا القزوينى الرازى، معجم مقاييس اللغة، ناشر: دارالفكر، سال: ١٣٩٩ قمرى- ١٩٧٩ ميلادى، جلد٥.
- ٢- إسماعيل، ابن كثير، بن عمر. تفسير القرآن العظيم، تحقيق: سامى بن محمد سلامة ناشر: دار طيبة للنشر والتوزيع، الطبعة: الثانية ١٤٢٠هـ.ق، جلد2.
- ٣- أبوحيان الأندلسى، محمد بن يوسف. تفسير البحر المحيط، تحقيق: الشيخ عادل أحمد عبد الموجود والشيخ على محمد معوض. بيروت: دار الكتب العلمية، ١٤٢٢هـ. ق، جلد6.
- ٤- ابو محمد، ابن قدامه، موفق الدين عبدالله بن محمد، المغنى، ناشر: دارالعالم الكتب- القاهرة، سال ١٤١٧ قمرى، ج ٣.
- ٥- ابى البركات، الدردير، احمد بن محمد بن احمد، الشرح الصغير، على اقرب المسالك الى مذهب الامام مالك، چاپ اول، دارالمعارف، قاهره، جلد٣.
- ٦- ابى القاس، الطبرانى، سليمان بن احمد، تحقيق، ابومعاذ طارق بن عوض الله بن محمد عبدالحسن بن ابراهيم الحسينى، المعجم الوسيط الطبرانى، ناشر، دارالحرمين للطباعة والنشر والتوزيع، چاپ اول بدون سنه، جلد١.
- ٧- ابوذكرياء، نووى، محى الدين يحيى بن شرف، المجموع شرح المهذب، ناشر: ادارة الطباعة المنيرية- مطبعة التضامن الاخوى- القاهرة، سال: ١٣٤٤ هجرى قمرى، جلد 9.
- ٨- احمد، فيومى، بن محمد بن على، المصباح المنير فى غريب الشرح الكبير، ناشر: مكتبة لبنان، طبع دوم، سال ١٤١٤ هجرى قمرى، جلد١.
- ٩- ابو العباس، قرافى، شهاب الدين احمد بن ادريس، انوار ابروق فى أنوءالفروق، ناشر: عالم الكتب، بدون طبع و بدون تاريخ، جلد١.
- ١٠- ابو عبدالله، قرطبى، محمد بن احمد بن أبى بكر بن فرح الانصارى الخزرجى شمس الدين، الجامع لأحكام القرآن، ناشر: دارالكتب المصرية- القاهرة، طبع دوم، سال ١٣٨٤ قمرى- ١٩٦٤ ميلادى، جلد١١.
- ١١- ابوالحسين، قشيرى، مسلم بن الحجاج، الجامع الصحيح، بيروت: دارالجيل، بى، تا، جلد٥.
- ١٢- ابو الحسن، مرغينانى، برهان الدين على بن ابى بكر بن عبدالجيل الفرغانى، الهداية فى شرح بداية المبتدى، ناشر: دارالاحياء التراث العربى- بيروت- لبنان، سال: ١٤٤٠ هجرى قمرى- ٢٠١٩ ميلادى، جلد٣.
- ١٣- احمد، معبرى، بن عبدالعزيز بن زين الدين بن على بن احمد، فتح المعين بشرح قررة العين، ناشر: المطبعة الميمنية- مصر، طبع اول، سال ١٤٢٤ هجرى قمرى- ٢٠٠٤ ميلادى، جلد١.

- ١٤- اسامه، محمد اللحم، بن حمود، بيع الدين و تطبيقاته المعاصره فى الفقه الاسلامى. الممكة العربية السعودية، رسالة الدكتورى، 1429 ق.
- ١٥- ابو اسحاق، شاطبى، ابراهيم بن موسى بن محمد اللخمى، الموافقات فى اصول الشريعة، ناشر: دار ابن عفان، طبع اول، سال ١٤١٧ هجرى- ١٩٩٧ ميلادى، جلد ٢.
- ١٦- ابوداود سليمان بن الاشعث، سجستانى، سنن ابى داود، شرح البانى، بيروت: دارالكتب العربى، جلد 3.
- ١٧- ابوزكريا، نووى، محيى الدين يحيى روضه الطالبين و عمدة المفتين. بيروت: المكتبة الاسلامى، 1405 هـ ق، جلد ١.
- ١٨- ابوالنجا، حجاوى، شرف الدين موسى بن سالم بن عيسى، زادالمستقنع فى اختصار المقنع، ناشر: دارالوطن للنشر- الرياض، سال ٢٠١٩ ميلادى.
- ١٩- اسماعيل، جوهرى، بن حماد، الصاحح تاج اللغة و صحاح العربيه، ناشر: دارالعلم للملايين- بيروت، طبع چهارم، سال ١٤٠٤ قمرى، جلد ٢.
- ٢٠- أحمد، زرقاء، بن الشيخ محمد، شرح القواعد الفقهية، دارالقلم، مكان النشر دمشق / سوريا ، سنة النشر ١٤٠٩ هـ-١٩٨٩ م.
- ٢١- احمد، بيهقى، بن الحسين بن على بن موسى الخسرو جردى الخراسانى، ابوبكر (المتوفى ، ٤٥٨ هـ)، السنن الصغير للبيهقى، المحقق: عبدالمعطى امين قلعجى، جامعة الدراسات الاسلاميه، كراتشى - باكستان، ط: اول، ١٤١٠ هـ - ١٩٨٩ م (٢٣٠١٢).
- ٢٢- ابى القاس، الرافعى، عبدالكريم بن محمد، المتوفى، سنه ٥٦٢٣ هـ ، فتح العزيز شرح الوجيز، ناشر، دارالفكر، بيروت، چاپ اول بدون سنة، جلد چهارم.
- ٢٣- ابو عبدالله محمد، قرطبى، بن احمد الجامع لأحكام القرآن، تحقيق: هشام سمير البخارى، الرياض: دار علم الكتب، 1423 هـ ق. جلد ٣.
- ٢٤- ابو اسحاق، ابن مفلح، برهان الدين ابراهيم بن محمد، المبدع فى شرح المقنع، ناشر: المكتبة الاسلامى، سال ١٤٠٠ هجرى- ١٩٨٠ ميلادى، جلد ٤.
- ٢٥- ابومحمد، ابن قدامه، ا موفق الدين عبدالله بن احمد، بن محمد بن قدام المقدسى ثم الدمشقى الحنبلى، الكافى الناشر، دارلكتب العلميه، چاپ اول، سال 1414 هـ و 1994 م، جلد ٢.
- ٢٦- ابو عبدالله، ابن ماجه، محمد بن يزيد الربعى القزوينى، سنن ابن ماجه، (باب الاقاله) ناشر، دارل فكر ، بيروت، بدون سنه.

- ٢٧- ابو عبدالله، الاصبحي، مالك بن انس، موطا امام مالك، ناشر، دارلقلم، دمشق، چاپ اول سال ١٤١٣ هـ و ١٩٩١م جلد دوم.
- ٢٨- ابن ملقن، سراج الدين ابو حفص عمر بن على بن احمد، عجالة المحتاج، ناشر: دارالكتاب إربد- الاردن، سال ١٤٢١ هجرى قمرى- ٢٠٠١ ميلادى، جلد ٢.
- ٢٩- أبو الحسنات، انصارى، محمد عبدالحى اللكنوى الهندى فواتح الرحموت بشرح مسلم الثبوت، دار الكتب العلمية، بيروت - لبنان، بى تا، جلد ١.
- ٣٠- ابو محمد، ابن قدامه، موافق الدين عبدالله بن احمد بن محمد قدام المقدسى ثم الدمشقى الحنبلى، الكافى، ناشر، دارلكتب العلمية چاپ اول سال ١٤١٤ هـ و ١٩٩٤، جلد ٢.
- ٣١- احمد، القيومى، بن محمد بن على المقرى المصباح المنير، چاپ اول، دار الكتب العلمية، بيروت، 1978م.
- ٣٢- الموسوعة الفقهية الكويتية، صادر عن: وزارة الاوقاف والشئون الإسلامية - الكويت، الطبعة الثانية، طبع الوزارة، ج 20، 1404-1427هـ.
- ٣٣- ابوجيب، سعدى، القاموس الفقهى اللغة اصطلاحا، دمشق: دار الفكر، الطبعة الثانية، 1408ق.
- ٣٤- بهوتى: الروض المربع شرح زاد المستقنع، طبع ششم، سال: ١٤١٤ هجرى قمرى- ١٩٩٤ ميلادى، جلد ٢.
- ٣٥- دكتور يعقوب، باحسين، عبدالوهاب، رفع الحرج فى الشريعة الاسلاميه، مكتبه الرشد، ١٤٢٠هـ
- ٣٦- دكتور زياد ابراهيم محمد، نجار، مدى كفاية قواعد التغيرير والغبن لحماية المستهلك فى العقود الالكترونية، جامعة عمان، اردن 2014.
- ٣٧- وهبه، زحيلي، الفقة الاسلامى و أدلته، ناشر: دار الفكر - دمشق - سوريه، سال ١٤٠٩ هجرى قمرى - ١٩٨٩ ميلادى، جلد 1.
- ٣٨- وهبه، زحيلي، القواعد الفقيهيه و تطبيقاتها فى المذاهب الابعه، ناشر: دار الفكر - دمشق طبع اول سال 1427- هجرى قمرى - 2006 ميلادى، جلد 1.
- ٣٩- وهبه، زحيلي، نظرية الضرورة الشرعية، بيروت، موسسه الرساله الطبعة الرابعة ١٤٠٥ هـ ١٩٨٥م.
- ٤٠- زين الدين، ابن نجيم، بن ابراهيم بن محمد، الاشباه و النظائر على مذهب أبى حنيفة النعمان و شرحها للحموى، ناشر: دارالكتب العلمية - بيروت - لبنان، جلد 1.
- ٤١- زين الدين، ابن رجب، أبى الفرج عبد الرحمن ابن شهاب الدين، البغدادى فتح البارى، الطبعة: الثانية، دار ابن الجوزي - السعودية / الدمام - ١٤٢٢هـ، جلد ١.

- ٤٢- طهماز، عبدالحميد محمود، الفقه الحنفى فى ثوبة الجديد، انتشارت: مكتبة الحبيبيه، ١٤١٨هـ - ١٩٩٨م، ارگ كندهار افغانستان، جلد ٢.
- ٤٣- يعقوب، باحسين، بن عبدالوهاب ، المشقة تجلب التيسير، دراسة نظرية - تاصيلية - تطبيقية، مكتبة الرشيد، 1424 هـ . الرياض.
- ٤٤- يعقوب، باحسين، بن عبدالوهاب الباحثين، القواعد الفقيهيه، الرياض، مكتبة الرشيد 1998.
- ٤٥- محمد بن محمد، البابرى، اكمل الدين ابو عبدالله ابن شيخ شمس الدين ابن شيخ جمال الدين ارومى ، العناية شرح الهدايه، ناشر، دارلفكر، بيروت بدون تاريخ چاپ جلد ٦.
- ٤٦- محمد بن محم، العينى، بن أحمد بن موسى بن احمد حسين الغيتابى الحنفى بدر الدين العينى (متوفى 1855: لبناية شرح الهدايه ، ناشر، دار الكتب علميه ، بيروت چاپ اول سال ١٤٢٠ هـ - ٢٠٠٠م، جلد ٨.
- ٤٧- مجد الدين عبدالسلام، البركات مجد الدين عبدالسلام، المنتقى من اخبار المصطفى، ناشر: المطبعة الفاروقية فى دهلى- الهند، سال ١٢٩٦ هجرى قمرى، جلد ٢.
- ٤٨- مسلم، النيسابورى، بن الحجاج ابو الحسن القشيرى (٢٠٤ - ٢٦١ هـ ق)، المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل إلى رسول الله «صلى الله عليه وسلم» (مشهور به صحيح المسلم)، المحقق: محمد فواد عبدالباقي، دار احياء التراث العربية : بيروت، جلد ٣.
- ٤٩- منصور، بهوتى، بن يونس، كشاف القناع، عن متن الاقناع، تحقيق: هلال مصيلحي، مصطفى هلال، بيروت: دارالفكر، 1402ق، جلد ٣.
- 50- منصور، بهوتى، بن يونس بن ادريس، شرح منتهى الارادات، ناشر: عالم الكتب- بيروت- الرياض، طبع اول، سال ١٤١٤ هجرى قمرى- ١٩٩٣ ميلادى ، جلد ٢.
- 51- محمد بن اسماعى، بخارى، الجامع الصحيح المختصر، جلد ٢.
- ٥٢- منصور، بهوتى بن يونس بن ادريس، كشاف القناع، دارالفكر للطباعه والنشر، بيروت سال ١٩٨٢ جلد 3.
- ٥٣- محمد، حصكى، بن على بن محمد بن عبدالرحمن الحنفى، الدر المختار شرح تنوير الابصار، ناشر: داراكتب العلميه، طبع اول، سال: ١٤٢٣ هجرى قمرى- ٢٠٠٢ ميلادى، جلد ١.
- ٥٤- محمد بن جرير، طبرى، جامع البيان فى تأويل القرآن، تحقيق: احمد محمد شاکر، الطبعة الأولى، مؤسسة الرسالة، ١٤٢٠ هـ ق، بيروت، جلد ٦.
- ٥٥- مصطفى ابراهيم و الزيات احمد عبدالقادر، حامد و النجار محمد، المعجم الواسط، چاپ دوم، مطبعه مصر، جلد ١.

- ٥٦- محمد تقى، عثمانى، احكام معاملات، ترجمه: محمد صادق رحمانى. تربت جام: انتشارات خواجه عبدالله انصارى، جلد ١، ٢.
- ٥٧- محمد، عيش، منح الجليل شرح مختصر خليل، ناشر: دار الفكر- بيروت، طبع اول، سال ١٤٠٤ هجرى قمرى- ١٩٨٤ ميلادى، جلد ٥.
- ٥٨- محمد شفيح، عثمانى، مترجم: محمد يوسف، حسين پور، تفسير معارف القران، چاپ پنجم، مكتبة الحقانيه پشاور.
- ٥٩- محمد، عامر، ملخص الاحكام الشرعية على المعتمد من مذهب المالكية، ناشر: المطبعة الأهلية- بنغازى، طبع دوم، سال: ١٣٩٢ هجرى قمرى- ١٩٧٢ ميلادى.
- ٦٠- محمد، فيروز آبادى، بن يعقوب، القاموس المحيط، ناشر: دارالكتب العلميه- بيروت- لبنان، سال ١٤١٥ قمرى- ١٩٩٥ ميلادى، چاپ اول، جلد ٢.
- ٦١- محمد على، صابونى، صفوة التفاسير، مترجم: سيد محمد طاهر حسيني، ، چاپ اول، مكتبة الحقانيه، پشاور.
- ٦٢- محمد، صنعانى، بن اسماعيل سبل السلام شرح بلوغ المرام، تحقيق وتعليق: خليل مأمون شيخا، پشاور مكتبة نعمانيه، بى، تا، جلد ٣.
- ٦٣- محمد، بخارى، بن اسماعيل الجامع الصحيح المختصر، تحقيق و تعليق مصطفى ديب البغا، بيروت: دار ابن كثير، طبع سوم ١٤٠٧ هـ ق جلد ٢.
- ٦٤- مصطفى السيوطى، رحيبانى، مطالب اولى النهى فى شرح غاية المنتهى، ناشر: المكتبة الاسلامى، طبع اول، سال ١٣٨١ هجرى قمرى- ١٩٦١ ميلادى، جلد ٣.
- ٦٥- محمد عثمان، شبير، المدخل إلى فقه المعاملات المالية، چاپ دوم، الاردن: دار النفائس للنشر والتوزيع، (1430 هـ).
- ٦٦- محمد بن على، تهانوى، موسوعة كشاف اصطلاحات الفنون والعلوم، ناشر: مكتبة لبنان ناشرون- بيروت، چاپ اول، ١٤١٧ قمرى، جلد ٥.
- ٦٧- مصطفى، خرم دل، تفسير نور، چاپ دهم، 1393، نشر احسان، تهران.
- ٦٨- محمد سيد، طنطاوى، التفسير الوسيط للقرآن الكريم، ناشر، دار النهضه، مصر للطباعة والنشر والتوزيع، الفحاله، القايره، چاپ اول ، سال ٢٩٩٧م، جلد ٣.
- ٦٩- محمد رواس قلجى - حامد صادق قنبيى، معجم لغة الفقهاء، جلد 1 دار النفائس للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة: الثانية، ١٤٠٨ هـ - ١٩٨٨م.

- ٧٠- محمد، معين، فرهنگ فارسی، تهران. نشرامير كبير، چاپ يازدهم، 1376، جلد 1.
- ٧١- مصطفى، ابراهيم و ديكران، المعجم الوسيط، تحقيق: مجمع اللغة العربية، نشر: دارالدعوة، جلد 1.
- ٧٢- محمد، جندى، الشحات، القرض كأداة للتمويل فى الشريعة الاسلامى، ناشر: المهد العالمى للفكر الاسلامى- القاهرة، طبع اول، سال: ١٤١٧ هجرى قمرى- ١٩٩٦ ميلادى.
- ٧٣- محمد، دسوقى، عرفه. حاشية الدسوقى على شرح الكبير، تحقيق: محمد عيش، بيروت: دارالفكر، بى تا، جلد 3.
- ٧٤- محمد، زبيدي، بن محمد بن عبد الرزاق الحسيني، أبو الفيض، الملقب بمرتضى، تاج العروس من جواهر القاموس، الناشر: دارالهداية جلد 6، 15.
- ٧٥- مصطفى، زرقاء، احمد، القواعد الفقهية، صححه وعلق عليه: ناشر: دارالقلم- دمشق، سال ١٤٢٥ قمرى.
- ٧٦- محمد، زين الدين، المدعو بعبد الرؤوف بن تاج العارفين بن على بن زين العابدين الحدادى ثم المناوى القاهرى (المتوفى: ١٠٣١هـ)، فيض القدير شرح الجامع الصغير، المكتبة التجارية الكبرى - مصر، الطبعة: الأولى، ١٣٥٦، جلد ٣.
- ٧٧- محمد مرتضى، زبيدي، تاج العروس من جواهر القاموس تحقيق مجموعه از محققان بيروت: دارالهداية ، بى، تا، جلد 8.
- ٧٨- مصطفى احمد، زرقاء، المدخل الفقهى العام، ناشر: دارالقلم- دمشق، سال ١٤٢٥ قمرى، جلد ٢.
- ٧٩- محمد صدقي، آل بورنو، بن أحمد بن محمد، الوجيز فى إيضاح قواعد الفقه الكلية، مؤسسة الرسالة، بيروت - لبنان الطبعة الرابعة، ١٤١٦ هـ - ١٩٩٦ م، جلد ١.
- ٨٠- محمد، ابن قيم الجوزية، بن أبي بكر بن أيوب بن سعد شمس الدين إغاثة اللفهان من مصائد الشيطان، مكتبة المعارف، الرياض، المملكة العربية السعودية، بى تا، جلد 13.
- ٨١- محمد، ابن منظور، بن مكرم بن منظور الأفريقى المصرى، لسان العرب، دار صادر- بيروت، الطبعة الأولى، جلد ٤.
- ٨٢- محمد، ابن جزى، بن أحمد، القوانين الفقهية محل كتاب: مكتبه شامله.
- ٨٣- محمد، ابن منظور، بن مكرم، لسان العرب، دار صادر- بيروت، چاپ سوم، سال ١٤١٤ قمرى، جلد 3.
- ٨٤- محمد، ابن عابدين بن امين، ردالمحتار على الدرر المختار، شرح تنوير الابصار، تحقيق و تعليق: ٨٥-
- عادل احمد عبدالموجود و على محمد معوض رياض. دار عالم الكتب 1423ق. جلد ٧.

٨٦- محمد، أمين، ابن عابدين، ردالمحتار على الدرالمختار، چاپ دوم، مطبعة مصطفى البانى الحلبي، سال 1966، جلد٥.

٨٧- محمد، ابن رشد، بن احمد، بداية المجتهد و نهاية المقتصد، تحقيق: عبدالرزاق المهدي. پشاور: مكتبة الحقانية، بي، تا.

٨٨- محمد، ازهرى، بن احمد بن الازهرى الهروى ابومنصور، تهذيب اللغة، ناشر: دارالحياة التراث العربي- بيروت، طبع اول، سال ٢٠٠١ ميلادى، جلد١٠.

٨٩- مجد الدين، ابن اثى، ابوالسعادات المبارك بن محمد بن محمد بن عبدالكريم الشيبانى الجزرى، النهاية فى غريب الحديث و الاثر، ناشر: المكتبة العلمية- بيروت، سال ١٣٩٩ هجرى قمرى- ١٩٧٩ ميلادى، جلد٤.

٩٠- مصنف، ابن ابى شيبه، ابن ابى شيبه، كتاب البيوع و الاقضية، باب فى احتكار الطعام، جلد٤.
٩١- نزيه، حماد، معجم المصطلحات المالية الاقتصادية فى لغة الفقهاء، ناشر: دارالقلم- الدار الشامية، طبع اول، سال ١٤٢٩ هجرى قمرى- ٢٠٠٨ ميلادى.

٩٢- سليمان، السجستاني، بن الاشعث بن شداد بن عمرو، الازدى ابو داود سنن ابو داود ناشر، دارالكتاب العربى ، بيروت، چاپ مطبع محمدى ، هند، سال ١٣٤٦ه سنن ابو داود، جلد٣.

٩٣- سراج الدين، ازهرى، ابو حفص عمر بن على انصارى معروف به ابن الملتقن، الاشباه و النظائر فى قواعد الفقه، ناشر: دار ابن قيم للنشر و التوزيع- رياض، المملكة العربية السعودية، طبع اول- جلد١.

٩٤- سيد محمد، صدر، ماوراء الفقه، ناشر: دارالأضواء هيئة تراث السيد الشهيد الصدر- بيروت- لبنان- نجف- عراق، سال ١٤٣٠ هجرى قمرى- ٢٠٠٩ ميلادى، جلد٤.

٩٥- سعدالدين مسعود، تفتازانى، شرح التلويح على التوضيح لمتن التنقيح فى اصول الفقه، تحقيق زكريا عميرات بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة: الأولى ١٤١٦ هـ.ق، جلد٢.

٩٦- عبدالوهاب، خلاف ، علم اصول الفقه، چاپ شانزدهم، دارلقلم، كويت، 1406 ه ق.

٩٧- عبدالله، موصلى، بن محمد، الاختيار لتعليل المختار، بيروت: دارالمعرفة، الطبعة الرابعة، 1428ه ق، جلد١.

٩٨- عبدالله، موصلى، بن محمود بن مودود الموصلى البلدحي، مجد الدين أبو الفضل الحنفي، الاختيار لتعليل المختار، ناشر: مطبعة الحلبي- القاهرة (وصورتها دار الكتب العلمية - بيروت، وغيرها)، سال: ١٣٥٦ هجرى قمرى- ١٩٣٧ ميلادى، جلد٢.

٩٩- عبد الرحمن، سيوطي، بن أبي بكر، جلال الدين الأشباه والنظائر، دار الكتب العلمية، الطبعة: الأولى، ١٤١١ هـ - ١٩٩٠ م.

١٠٠- عبد الرزاق احمد، سنهوري، نظرية العقد تهران خرسندی چاپ اول، ١٣٩١ هـ.ش، جلد 1.

١٠١- علاء الدين، كاساني، بدايع الصنائع في ترتيب الشرائع، بيروت: دار الكتب العربي، 1982 م، جلد ٥.

١٠٢- علي، خفيف، التصرف الانفرادي والاراده المنفرده، بحث مقارن، قاهره: دار الفكر العربي، 1430 ق.

١٠٣- علاء الدين الحصكفي الحنفي، محمد بن علي بن محمد الحصني (المتوفى: ١٠٨٨ هـ)، الدر المختار شرح تنوير الأبصار وجامع البحار، محقق عبد المنعم خليل إبراهيم دار الكتب العلمية، بيروت - لبنان الطبعة: الأولى، ١٤٢٣ هـ ٢٠٠٢ م).

١٠٤- عثمان، ابن حاجب، بن عمر بن ابى بكر بن يونس، جامع الأمهات أو مختصر ابن حاجب، ناشر: اليمامة للطباعة و النشر و التوزيع، طبع دوم- سال ١٤٢١ هجرى قمرى- ٢٠٠٠ ميلادى، ص ٤١٦.

١٠٥- علي، اكبر، دهخدا، لغت نامه دهخدا. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران چاپ دوم سال ١٣٧٧ هـ.ش، جلد 10. 24 على محمد، جرجاني، بن علي، التعريفات ناشر، دار الكتاب العربي، بيروت، چاپ اول سال ١٤٠٥ هـ، جلد ١.

١٠٦- علي، جرجاني، بن محمد، التعريفات، ناشر: ناصر خسرو، سال ١٣٦٨ قمرى، بى تا.

١٠٧- عبدالرحمن، جزيرى، الفقه على المذاهب الاربعه، ناشر: دار الكتب العلميه- بيروت- لبنان، طبع دوم، سال: ١٣٦٠ هجرى قمرى- ١٤٢٤ هجرى قمرى/ ٢٠٠٣ ميلادى، جلد ٣.

١٠٨- على حيدر، أفندى، خواجه أمين، درر الحكام في شرح مجلة الاحكام، ناشر: دار الجيل، تعريف: فهمى الحسينى، چاپ اول، سال ١٤١١ هجرى قمرى، جلد ١.

١٠٩- على حيدر، أفندى، خواجه، أمين در الحكام في شرح مجلة الأحكام، دار الجيل، الطبعة: الأولى، ١٤١١ هـ - ١٩٩١ م، جلد ١.

١١٠- عبد الرحمن ابن قدامة، بن محمد بن أحمد بن قدامة المقدسي الجماعيلي الحنبلي ٥٩٧- ٦٨٢ هـ ق، المغني في فقه الإمام أحمد بن حنبل الشيباني، دار الفكر - لبنان بيروت، ط: اول، ١٤٠٥ هـ.ق، جلد ٤.

١١١- عبدالرحمن، السعدى، بن ناصر، تيسير الكلام الرحمن في تفسير كلام المنان (مشهور به تفسير السعدى)، المحقق: عبدالرحمن بن معلا اللويحق، ط: اول (1420 هـ ق).

١١٢- فيظ الله، دانش، حقوق وجايب، كابل انتشارات مستقبل، چاپ ششم، 1397 هـ.

١١٣- فخرالدين، طريحي، مجمع البحرين، ناشر: تهران، كتابروشى مرتضوى، چاپ سوم، سال ١٣٧٥ قمرى، جلد 3.

- ۱۱۴- قونوی، قاسم بن عبد الله أنيس الفقهاء في تعريفات الألفاظ المتداولة بين الفقهاء، محقق: يحيى مراد. بيروت: دار الكتب العلمية، 1424 هـ.ق.
- ۱۱۵- رضاع، محمد بن قاسم شرح حدود ابن عرفه، بيروت: المكتبة العلمية، الطبعة الاولى، 1350.
- ۱۱۶- راغب اصفهانی، حسين بن محمد مفردات الفاظ القرآن دمشق: دار القلم، بی، تا، جلد 2.
- ۱۱۷- شمس الدين ابوبكر محمد، سرخي، المبسوط، تحقيق: خليل محي الدين الميس بيروت: دار الفكر، الطبعة الأولى، ۱۴۲۱ هـ. ق، جلد ۱۲.
- ۱۱۸- شهاب الدين احمد، قليوبي، حاشية على منهاج الطالبين، ناشر: دارالفكر- مصر، بدون طبع، سال ۱۴۱۵ هجرى قمرى- ۱۹۹۵ ميلادى، جلد ۳.
- ۱۱۹- شمس الدين محمد، رملی، بن العباس احمد بن حمزه شهاب الدين، نهاية المحتاج إلى شرح المنهاج، ناشر: دارالفكر- بيروت، سال ۱۴۰۴ قمرى، جلد ۴.
- ۱۲۰- شمس الدين محمد بن احمد الشربيني، مغني المحتاج إلى معرفة معاني ألفاظ المنهاج، دار الفكر - لبنان - بيروت، ۹۷۷ هـ.ق.
- ۱۲۱- شربيني، محمد خطيب، مغني المحتاج إلى معرفة معاني ألفاظ المنهاج، بيروت: دار الفكر، بی، تا، جلد ۲.
- ۱۲۲- شرف الدين، الحجاوي موسى بن أحمد بن موسى أبو النجا) المتوفى : ۹۶۰ هـ، (الإقناع في فقه الإمام أحمد بن حنبل، محقق : عبد اللطيف محمد موسى السبكي، دار المعرفة - لبنان - بيروت.
- ۱۲۳- تقى الدين، ابن دقيق العيد، ابوالفتح محمد احكام الاحكام شرح عمدة الاحكام، تحقيق: مصطفى شيخ مصطفى و مدثر سندس. بيروت: مؤسسه.الرسالة، الطبعة الأولى، ۱۴۲۶ هـ.ق.
- ۱۲۴- تقى الدين، ابن تيميه، ابوالعباس احمد، مجموع الفتاوى، تحقيق: انوارالباز و عامر الجزار، ناشر: دارالوفا، الطبعة الثالثة، 1426ق، جلد 20.
- ۱۲۵- خفيف، على. التصرف الانفرادى والاراده المنفردة، بحث مقارن، قاهره: دار الفكر العربى، 1430ق.
- ۱۲۶- ظاهرى، ابن حزم، مراتب الاجماع فى العبادات و المعاملات و الاعتقادات، ناشر: دارالكتب العلمية- بيروت، بدون طبع و بی، تا.

بخاطر دسترسى به متن كامل اين تحقيق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مركزى چهار راهى گل سرخ، سرک کلوله پشته

و يا هم به ايميل آدرس ذيل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af